

Nevzdala to! První maratonský závod žen na olympiádě se zapsal do historie příběhem bojovnosti

16.9.2023 - Luboš Brabec | Česká olympijská

I když atletické soutěže na olympijských hrách v Los Angeles 1984 byly silně poznamenané bojkotem komunistických zemí včetně Československa, byla k vidění řada výkonů, jež vstoupily do historie.

Domácí miláček Carl Lewis napodobil krajana Jesse Owense, krále berlínské olympiády, a také získal čtyři zlaté medaile.

Na trati 1500 metrů mohli diváci sledovat další díl britské rivality mezi Sebastianem Coem a Stevem Cramem. V běhu na 400 metrů překážek získala Nawal El Moutawakelová z Maroka jako první muslimka zlatou medaili. Naopak na distanci 3000 metrů domácí superfavoritka Mary Deckerová po kolizi se soupeřkou upadla a závod nedokončila, jedna z nejlepších běžkyň historie tak ve sbírce úspěchů nemá olympijskou medaili.

Který z těch výkonů byl nejpozoruhodnější? Těžko hodnotit. Ale kdybychom jako měřítko, po téměř čtyřiceti letech, brali počet shlédnutých videí, zabodoval by jiný okamžik. Okamžik, jenž se vůbec netýkal bojů o medaile. Jeho hlavní hrdinkou se stala švýcarská běžkyně Gabriela Andersenová-Schiessová, která se v závěru maratonského závodu statečně potýkala s dehydratací, glykemickým šokem a naprostým vyčerpáním. Jejích sedm minut trápení na tartanové dráze patří k nejslavnějším příběhům historie královské trati.

Neděle 5. srpna 1984 byla pro světovou atletiku velkým dnem. Konečně, po letech emotivních debat a diplomatických bojů, se maraton žen stal součástí olympijského programu. Předešlými historickými chvílemi byly mistrovství Evropy v Aténách (1982), mistrovství světa v Helsinkách (1983) a samozřejmě i souboje nejlepších vytrvalkyň na městských tratích. V New Yorku už v roce 1971, slavný Boston se přidal o rok později, Košice změnu v programu zavedly v roce 1980.

Na startu při slavnostním ceremoniálu nechyběla žádná z těch, kdo v maratonu něco znamenaly. Nebo brzy znamenat budou. V klubku favoritek postávaly Joan Benoitová, Grete Waitzová či Ingrid Kristiansenová, ale nakonec se nejvíc pozornosti dostalo Gabriele Andersenové-Schiessové, Švýcarce dlouhodobě žijící v USA.

Do zámoří odešla v osmnácti, pracovat jako lyžařská instruktorka, předtím se závodně věnovala judu. Provdala se a už tam zůstala. Na začátku 70. let se začala prosazovat na běžeckých závodech, byla jednou z prvních maratonkyň (dokonce v roce 1973 překonala švýcarský rekord). O účasti na OH ovšem začala uvažovat až dva roky před startem, kdy na ni kamarádka naléhala, ať se přihlásí do americké kvalifikace a zkusí se nominovat na první olympijský maraton. Nakonec to nebylo potřeba, neboť zjistila, že jako jediná Švýcarka má splněný limit a tedy cestu volnou.

Do Los Angeles neodjížděla jako žádná olympijská turistka. Měla za sebou kariéru, která vzbuzovala respekt: ostatně její nejlepší osobní výkon z roku 1983 měl hodnotu 2:33:25 a ještě o pět let dříve byl světovým rekordem. Navíc byla veteránskou rekordmankou na 10 a 25 kilometrů. Jenže onoho 5. srpna 1984 bylo všechno špatně. Z jejího pohledu.

Začátek srpna není v Kalifornii ideální čas pro bezproblémové zdolání maratonu. Vlastně u málokterého šampionátu nebo olympijských her. Ty se z mnoha logických důvodů konají v létě, ale kdo z toho nemá velkou radost, jsou právě vytrvalci. Raději by brali duben nebo říjen, to se běhá nejlíp. V létě hrozí vedro, takže buď startují brzy ráno, nebo naopak vpodvečer, a stejně jejich výkony mívají daleko k optimálním časům.

V Los Angeles bylo v osm ráno a startu 19 stupňů, o dvě a půl hodiny později ukazoval v cíli teploměr hodnotu odpovídající 26 stupňům Celsia. Jasně, může být i hůř, ale podmínky ještě zhoršovala vysoká vlhkost, která se v průběhu závodu pohybovala od 70 do 95 procent.

Každý zkušený běžec vám řekne, že tohle bývá větší zlo než obyčejné vedro. Dokonale to platilo i pro Andersenovou-Schiessovou, jež na podobné počasí nebyla zvyklá. Žila v Sun Valley v Idahu v nadmořské výšce 1812 metrů, víc času trávila na sněhu než pod pražícím sluncem. Ostatně pár měsíců před olympiádou zkolabovala v Arizoně, v polovině závodu na 10 kilometrů.

Švýcarka s číslem 323 se od startu maratonu dlouho pohybovala na příčkách, jež zhruba odpovídaly jejím možnostem. Zvolila konzervativní tempo a vlastně byla spíš překvapená, kolik dobrých závodnic nechává za sebou. Ještě na 36. kilometru byla dvacátá. Pak však teplo společně s vysokou vlhkostí na ni začalo doléhat. Ke své smůle dva kilometry před stadionem promeškala poslední občerstvovací stanici. Prý kvůli tomu, že vyhlížela další z osvěžovacích sprch. Velkou hlavu si z toho nedělala, protože si myslela, že od cílové čáry ji dělí jenom pár set metrů.

Konečně byla v tunelu vedoucím na tartanovou dráhu Colisea. Ve stínu se jí udělalo líp. Ale o to tvrdší byla rána, kterou dostala, když vběhla na rozpálený stadion. Sedmdesát tisíc diváků na tribunách užaslo. Protože najednou spatřili běžkyni, která má problém udělat krok a ještě ji čeká 500 metrů, neskutečně dlouhých. „Go! Go! Go“ povzbuzovali ji.

Motala se po tartanu, chvílemi zabloudila do druhé dráhy, pak se odkymácela do šesté. Měla co dělat, aby udržela směr. O běhu se už mluvit nedalo. S vypětím všech sil šla, zkroucená na levou stranu, oči vytřeštěné a ruce chvílemi jako by se bezvládně houpaly podél těla. Hned se k ní seběhli dva lékaři, ale při dotazu, jestli nechce vzdát, dala pohybem ruky najevo, že nikoli. „Kdyby to bylo na mě, ze závodu bych ji stáhl,“ řekl novinářům její manžel Dick Anderson.

Jak později přiznala, hlava celkem jasně věděla, co dělá a kde je, ale svaly nebyly schopny reagovat na příkazy mozku. Hlavní myšlenkou, která ji držela na trati, byla ta, že ve svém věku má první i poslední možnost dokončit olympijský maraton. „Při jakémkoli jiném závodě bych v takovém stavu bez váhání vzdala,“ řekla. Do cíle nakonec v doprovodu lékařů doklopýtala na 37. místě a v čase 2:48:42. Na dráze ji předběhlo osm soupeřek. Závěrečná čtvrtka jí trvala 5 minut a 44 vteřin.

Za cílem se jí okamžitě ujali zdravotníci a odnesli do stínu v útrobách stadionu. Zabalili ji do mokrého prostěradla a přehřáté tělo obložili ledem. „Prvních patnáct minut jsem si připadala, jako bych hořela,“ vzpomínala. Po hodině byla schopná se postavit na nohy a za další hodinu konečně mohla opustit péči lékařů.

Její boj se závěrem maratonské trati neviděli jen diváci v Coliseu. Ačkoli běžela v těch chvílích na chvostu startovního pole, televizní stanice ABC přenos nepřerušila a trápení švýcarské běžkyně tak mohl sledovat celý svět, včetně její matky v Curychu. Večer ji ještě donutili přijít na rozhovor do televizního studia. Aby uklidnila fanoušky.

„Myslím, že mohli všechno ukázat mnohem diskrétněji. Na běžeckých tratích se to děje často, jenom se kolem toho nedělá tolik rozruchu. Ale takhle dneska média fungují. Je to jejich byznys, nemůžu jim to vyčítat,“ řekla v jednom rozhovorů.

Hodně se tehdy mluvilo o kuráži, o vytrvalosti, tom, že její utrpení bylo pravým naplněním olympijské myšlenky, kde cennější než vítězit je bojovat a nevzdávat se. „Joan Benoitové dali zlatou medaili, Grete Waitzové stříbrnou a Rose Motaové bronzovou. Ale tobě, Gabrielo Andersenová-Schiessová, by měli u Colisea postavit sochu, aby navždy připomínala kurážný atletický výkon, jaký tenhle starý stadion dosud neviděl,“ napsal například list New York Post.

Ne každý však byl nadšen tím, co se stalo a co televize v půlce světa dokola opakovaly. Poslední, co si funkcionáři přáli při olympijské premiéře ženského maratonu vidět, byly obrázky naprosto vyčerpaných závodnic. Podobné těm, kvůli kterým o 56 let dříve na nějaký čas zakázali ženám závody na 800 metrů a delší. „Je to tragédie,“ prohlásila bývalá světová rekordmanka Waitzová. Olympijská vítězka Benoitová dodala: „Řeknu jenom jedno: jsem ráda, že to dobře dopadlo.“ K nim se přidala i média, která kritizovala pořadatele a lékaře na stadionu za to, že včas nezasáhli a nestáhli závodnici z trati.

Ti, kdo o historii maratonu něco věděli, byli smířlivější. Připomínali, že podobné věci se stávají i mužům. Jako třeba na olympijských hrách v Londýně v roce 1908 italskému závodníkovi Dorandu Pietrimu, v jednom z nejslavnějších maratonských finišů všech dob. V roce 1954, při Hrách britského impéria ve Vancouveru, podobně dopadl Jim Peters. A to byl světový rekordman. Zkolaboval na stadionu takovým způsobem, že nebyl schopen dostat se do cíle. Krátce nato dokonce raději ukončil kariéru.

„Bohužel to zůstane dlouho v myslích fanoušků, ale byla by chyba to dávat do souvislosti s ženským maratonem. Stává se to také mužům,“ upozorňoval uznávaný běžecký publicista Joe Henderson.

Přidala se k němu i sportovní lékařka Joan Ullyotová. „Bylo správné ji nezastavit. V takových případech selhávají hlavně motorické funkce, ale u ní ne. Kdyby běžela špatným směrem nebo upadla na zem, byla by to jiná situace. Ona akorát nechtěla zastavit, což dala najevo i gestem ruky. Když někdo uběhne 42 kilometrů v olympijském maratonu a chce ho dokončit, tak ho nechte,“ citoval ji list Los Angeles Times.

Samotná Andersenová-Schiessová nejprve nebyla nadšená, že se stala „tou, co se na olympiádě motala po dráze“, ale později přiznala, že jí těšila slova běžců a běžkyň, kteří ji vyjadřovali obdiv a vyprávěli, jak se pro ně stala symbolem sportovní kuráže.

A co byl dál? Hned druhý den po kolapsu si šla zaběhat („Necítila jsem se o nic hůř než po jiném závodě“) a za necelé tři měsíce se postavila na start Newyorského maratonu, kde v podobných podmínkách, jaké panovaly v Los Angeles, obsadila 11. místo. Závodně běhala až do 57 let.

<https://www.olympijskytym.cz/article/nevzdala-to-prvni-maratonsky-zavod-zen-na-olympiade-se-zapsa-l-do-historie-pribehem-bojovnosti>